

Εισαγωγή στη Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία

Μάθημα 10^ο: Η μαύρη τρύπα της Ευρώπης και η
προσπάθεια αναπλήρωσής της

Γιώργος Μαργαρίτης, Καθηγητής
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μάθημα 10^ο

Η μαύρη τρύπα της Ευρώπης και η προσπάθεια αναπλήρωσής της

Περιεχόμενα ενότητας

---

1. Η κατάρρευση του ευρωπαϊκού πολιτισμού.
2. Η αναδόμηση του πολιτικού συστήματος της Ευρώπης.

Σκοποί ενότητας

- Ανάλυση του κενού που προκαλεί στην Ευρώπη ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Η κατάρρευση του ευρωπαϊκού πολιτισμού.
- Παρουσίαση της πολιτικής ανασύστασης των ευρωπαϊκών εθνικών κρατών την επαύριο του πολέμου με πατριωτικές και εθνικές κυβερνήσεις, οι οποίες στελεχώθηκαν από τις εξόριστες κυβερνήσεις και την Αντίσταση.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1^η Ενότητα

Η κατάρρευση του ευρωπαϊκού πολιτισμού

Χιμαιρικό σχέδιο του Ναζισμού

- Το πολιτικό σχέδιο του γερμανικού Ναζισμού πίσω από την υλοποίηση της «Νέας Ευρώπης».
- Να επαναφέρει το ευρωπαϊκό σύστημα δυνάμεων στην θέση που έχει στον κόσμο πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Αποκατάσταση ευρωπαϊκής ισχύς στο καπιταλιστικό σύστημα.
- Ενάντια στον Μπολσεβικισμό, στο εργατικό κίνημα στην Ευρώπη και στην Σοβιετική Ένωση.
- Ενάντια στην πλουτοκρατία, δηλαδή τους παγκόσμιους ανταγωνιστές, τις ΗΠΑ.

Αποτυχία να καταστεί η Ευρώπη ανταγωνιστική 1/2

- Με την **ρατσιστική ιδεολογία** εκμηδενίζεται το κόστος της εργατικής δύναμης.
- Με τον **εσωτερικό αποικισμό** συγκεντρώνεται το κεφαλαίο από ομάδες, τάξεις και χώρες γύρω από τα γερμανικά μονοπώλια.
- Τεράστιες δυνάμεις ξυπνούν ενάντια σε αυτή την Νέα Ευρώπη.
- Το παγκόσμιο σύστημα δυνάμεων συνθλίβει την Νέα Ευρώπη.
- Οι κυρίαρχες ανταγωνιστικές δυνάμεις επικρατούν: η Σοβιετική Ένωση και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Αποτυχία να καταστεί η Ευρώπη ανταγωνιστική 2/2

- Η παραγωγή των αμερικάνικων βιομηχανιών και σε ποιότητα και σε ποσότητα ξεπερνούσε την ευρωπαϊκή παραγωγή.
- Κινητοποίηση των μαζών από το σοβιετικό κόμμα. Πολιορκία Λένινγκραντ 1941 – 1944.
- Γενικευμένη εξέγερση, έξαρση μαζικών κινημάτων στην Ευρώπη.

Βιομηχανίες Θανάτου 1/2

- Σκλήρυνση της στάσης των ναζί και την ίδρυση «βιομηχανιών θανάτου».
- Διαμόρφωση των όρων της «Τελικής Λύσης».
  - Θάλαμοι αερίων
  - Φορτηγά ψυγεία
  - Κρεματόρια.

Βιομηχανίες Θανάτου 2/2

- Θύματα
  - 5.500.000 Εβραίοι
  - 3.500.000 Σοβιετικοί
  - 500.000 Τσιγγάνοι και παρεμφερείς κατώτερες φυλές
  - 11 – 13.000.000 θύματα συνολικά.
- Οικονομικό μέτρο: Συσσώρευση επιχειρηματικών κερδών.
- Ψυχολογικό μέτρο: Δικαίωμα στη ζωή και το θάνατο των ανώτερων προς τους κατώτερους ευρωπαίους. Άρθρο 19 Ναζιστικού Κόμματος.

Συνθλίβεται ο Ναζισμός

- Ο Ναζισμός βάζει την Ευρώπη να πολεμάει με ισχυρότερες οικονομικά και πολιτικά δυνάμεις με αποτέλεσμα να συνθλιβεί μαζί με αυτόν και η Ευρώπη.
- Περιφρόνηση των συμμάχων τους. Κακή διαχείριση των ευρωπαϊκών δυνατοτήτων.
- Μαύρη τρύπα στην Ευρώπη μετά την πτώση του Ναζισμού.

Κατάρρευση του ευρωπαϊκού πολιτισμού

- Υπεροχή ευρωπαϊκού πολιτισμού.
- Το 1945 καταρρέει.
  - Στρατόπεδα θανάτου.
  - Την απόφαση για την Τελική Λύση την έλαβε η μορφωμένη κορυφή του γερμανικού κράτους.
  - Τους μη γερμανούς ευρωπαίους τους ενθουσιάζει η εκστρατεία αφάνισης του εβραϊκού φαινομένου.
  - Ευκαιρία εξορθολογισμού των πραγμάτων.
Παράδειγμα καταστροφής των εβραϊκών νεκροταφείων στη Θεσσαλονίκη.

Μαύρη τρύπα

Κηδεμονία της Ευρώπης

- Ευρωπαϊκό κενό. Ανησυχία των συμμάχων.
- Αγγλία, ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση αναλαμβάνουν την κηδεμονία της Ευρώπης με τα παρακάτω πολιτικά κείμενα.
  - Χάρτα του Ατλαντικού, 14 Αύγουστου 1941
  - Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών, 1 Ιανουαρίου 1942. Ο μεταπολεμικός κόσμος θα είναι οικουμενικός όχι ευρωπαϊκοκεντρικός.
  - Διάσκεψη της Τεχεράνης, Διάσκεψη της Καζαμπλάνκα
  - Διάσκεψη στην Γιάлта χειμώνας 1945
  - Τελική συνδιάσκεψη του Πότσταμ.

Διεθνείς Οργανισμοί

- Ζήτημα: Τί θα είναι η παγκόσμια οικονομία!
- Ελευθερία του εμπορίου, του κεφαλαίου.
- Ίδρυση οργανισμών για την άμβλυση των αντιθέσεων.
- Τα τρία αντίπαλα κοινωνικά συστήματα, καπιταλισμός, σοσιαλισμός και αποικιοκρατία καταλήγουν σε κοινούς παρανομαστές
  - Διεθνής Τράπεζα
  - Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
  - 1945 ίδρυση Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Η ευρύτητα στόχων των εμπολέμων στρατοπέδων

- Ενδεικτική η ευρύτητα του τρόπου με τον οποίο οι ηγέτες των εμπολέμων στρατοπέδων αντιμετωπίζουν τα πράγματα
- Σύμφωνα Αντικομιτέρν, πανστρατιά κατά του Κομμουνισμού, μερικός στόχος.
- Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών, βλέπει από θέση ισχύος τον κόσμο και αντιμετωπίζει τις υποθέσεις όλης της οικουμένης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

2^η Ενότητα

Η αναδόμηση του πολιτικού συστήματος της Ευρώπης

Χάρτης της Ευρώπης, 1950

Πηγή: © Euratlas-Nussli 2008, www.euratlas.com

Πολιτικό σύστημα της Ευρώπης

- Οι προπολεμικές πολιτικές, πνευματικές, οικονομικές ελίτ της Ευρώπης έχουν
  - είτε καταποντιστεί
  - είτε έχουν εκτεθεί ανεπανόρθωτα με την συνεργασία τους με τη Ναζιστική Νέα Ευρώπη.
- Ανάγκη εύρεσης νέων πολιτικών χώρων
  - Εξόριστες κυβερνήσεις
  - Κινήματα της Αντίστασης.

Εξόριστες κυβερνήσεις

- Στο Μεσοπόλεμο η Μεγάλη Βρετανία εγκαινιάζει το **σύστημα συλλογής κυβερνήσεων** από τις χώρες οι οποίες βρίσκονται υπό την κατοχή του Άξονα
- Κυβέρνηση της Αιθιοπίας,
- Βασιλική οικογένεια και μέλη της κυβέρνησης της Νορβηγίας,
- Κυβέρνηση της Ολλανδίας,
- Απελευθερωτική Επιτροπή με εκπρόσωπο τον Υφυπουργό Εξωτερικών στρατηγό Ντε Γκωλ,
- Ο βασιλιάς και η κυβέρνηση της Σερβίας,
- Ο βασιλιάς και η κυβέρνηση της Ελλάδας.

Επιτροπές Απελευθέρωσης

- Αντίστοιχα στην Μόσχα δημιουργούνται Επιτροπές Απελευθέρωσης στην Σοβιετική Ένωση με στόχο την κυβέρνηση κρατών όπως η Ρουμανία, η Πολωνία μετά τον πόλεμο.
- Επικράτεια και Λαός δίνουν ουσία στα κυβερνητικά σχήματα.

Αντίσταση 1/3

- Δεν μοιάζει από μια ευρωπαϊκή χώρα στην άλλη
- Παράδειγμα Ελλάδας
  - Μαζικές διαδηλώσεις
  - Ένοπλη σύγκρουση στα βουνά του Εθνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού (ΕΛΑΣ) με τις κατοχικές δυνάμεις
  - Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ), κυβέρνηση του βουνού.

Αντίσταση 2/3

- Αντίσταση της Ολλανδίας
- Αντίσταση γιατρών στην Δανία
- Τριτεύον ζήτημα η Αντίσταση.
- Δεν έχουν όλα τα κράτη αντίσταση.
- Ελλάδα, μαζική αντίσταση.
- Βόρεια Ιταλία, μαζική εξέγερση 25 Απριλίου 1945.

Αντίσταση 3/3

- Γιουγκοσλαβία ανασυνθέτει ένα κράτος, επανανοποίηση πληθυσμών.
- Τσεχία αντίσταση πόλεων, μικροομάδες.
- Γαλλία, κίνημα του Ντε Γκωλ, Ελεύθερη Γαλλία.
  - Υποχρεωτική εργασία από Γερμανούς
  - Μεταστροφή στελεχών του Βισύ.

Συγκρότηση Εθνικών ή Πατριωτικών Κυβερνήσεων

- Προοδευτικά στα 1945 δημιουργούνται κυβερνήσεις στα ευρωπαϊκά κράτη με πολιτικό προσωπικό από εξόριστες κυβερνήσεις και αντιστασιακά κινήματα είτε πραγματικά, είτε φανταστικά.
- Κυβερνήσεις Εθνικής ενότητας στην Δυτική Ευρώπη.
- Κυβερνήσεις Πατριωτικής ενότητας στην Ανατολική Ευρώπη.

Η εξαίρεση της Ελλάδας 1/2

- Ελλάδα
  - Νέο κράτος
  - Στρατηγικά συμφέροντα της Μεγάλης Βρετανίας
  - Στρατηγική τοποθέτηση της χώρας
- Σύγκρουση Δεκεμβρίου 1944
- Στο πολιτικό σύστημα δεν μετέχει η Αντίσταση στην κυβέρνηση, αλλά κομμάτια της εξόριστης κυβέρνησης και ο μηχανισμός του κατοχικού κράτους. Αναβίωση των προπολεμικών κομμάτων.

Η εξαίρεση της Ελλάδας 2/2

- Εξαιτίας αυτής της ανατροπής του κανόνα των Πατριωτικών ή Εθνικών κυβερνήσεων, η Ελλάδα αποτελεί το μόνο ευρωπαϊκό κράτος που συνεχίζει την περιπέτεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, από το 1946 – 1949, με έναν αιματηρό Εμφύλιο Πόλεμο.
- Καθεστώτος έκτακτης ανάγκης
- Δικτατορία
- Θυσία Κυπριακού Ελληνισμού.

Παράδοση άνευ όρων για την Γερμανία

- Παύει να υπάρχει μεταπολεμικά. Συνθηκολόγηση – κατάργηση του γερμανικού κράτους.
- Συμβούλιο των Μεγάλων
- Σοβιετική Ένωση
- Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
- Μεγάλη Βρετανία
- Γαλλία
- Κίνα.

Η Γερμανία μετά την 9^η Μαΐου 1945

1/2

- Η Πρωσία, η Πομερανία και η Σιλεσία αποδόθηκαν στην Πολωνία και τη Σοβιετική Ένωση.
- Η υπόλοιπη Γερμανία χωρίστηκε σε τέσσερις ζώνες κατοχής: τη Σοβιετική, την Αμερικανική, την Βρετανική και τη Γαλλική.
- Το Βερολίνο αποτέλεσε ειδικό έδαφος χωρισμένο και αυτό σε τέσσερις ζώνες κατοχής.
- Το Γερμανικό Κράτος έπαψε υφιστάμενο ως το 1948.

Η Γερμανία μετά την 9^η Μαΐου 1945

2/2

- Πηγή: Οι ζώνες κατοχής των συμμάχων στην Γερμανία: η βρετανική, η Γαλλική, η Αμερικανική και η Σοβιετική.

<http://www.lvbhb.nl/kennis-ervaringen/geschiedenis/terra-nova-geschiedenis/een-reisverslag-uit-1946/>

Γερμανικό πρόβλημα

- Γραμμή Όντερ – Νάισσε. Πλήγμα για την Γερμανία.
- Συρρίκνωση Γερμανίας.
- Μεταφορά όσων Γερμανών είναι εκτός Γερμανίας στην Γερμανία. Συνολικά 13.000.000 άτομα.
- Γερμανικές αρχές φτάνουν ως επίπεδο Δημάρχου και ειρηνοδικείου.
- Ταπείνωση, φτώχεια, πείνα, στρατόπεδα διαλογής
- Χάος το οποίο το διαχειρίζονται Άγγλοι, Αμερικανοί, Γάλλοι στρατιωτικοί.

Ζητήματα πυροδότησης Ψυχρού πολέμου

- Δεν υπήρξε ομαλή επανένταξη της Γερμανίας στο μεταπολεμικό ευρωπαϊκό σύστημα.
- Η διαιώνιση του κενού στην Γερμανία δεν είναι αιτία του Ψυχρού πολέμου.
- Τα ζητήματα εξαιτίας των οποίων ξεκινάει τον Ψυχρό Πόλεμο είναι:
  - το ξέσπασμα ανταποικιακών εξεγέρσεων με κομμουνιστικό πρόσημο σε μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών αποικιών.
  - αναζωπύρωση εμφυλίου πολέμου στην Κίνα με προβάδισμα των κομμουνιστών.

Κρίση του Βερολίνου

- Φεβρουάριος 1947 υπογράφουν συνθήκες ειρήνης και εντάσσονται στο ανατολικό ή στο δυτικό ευρωπαϊκό σύστημα.
- Κρίση του Βερολίνου
  - Απόφαση Γαλλίας, Αμερικής και Μεγάλης Βρετανίας για την συγκρότηση Γερμανικού κράτους.
  - Αντίστοιχα η Σοβιετική Ένωση αποφασίζει την συγκρότηση Γερμανικού κράτους στην σφαίρα κατοχής τους.
- Ψυχροπολεμικό κλίμα στην καρδιά της Ευρώπης.

Βασικά σημεία μαθήματος

- Κρατάμε
- τον τρόπο ανάπτυξης πολιτικών συστημάτων
- τον έμμεσο τρόπο δικαίωσης αυτής της απόφασης των συμμάχων
- την ειδική απόφαση για την τύχη της Γερμανίας
  - Βασική υπαίτιος του πολέμου, παράδοση άνευ όρων
  - Διαχωρισμός Ευρώπης, παραπέτασμα.

Παγκόσμια κατάσταση εξαιρετικής ισορροπίας

- Προοδευτικά αρχίζει η ανάκαμψη στην Ευρώπη
- Ανοικοδόμηση
- Μεγάλη ταχύτητα αποστράτευσης των μεγάλων στρατών.
- Προκύπτει μια παγκόσμια κατάσταση εξαιρετικής ισορροπίας στο τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Συγκριτικά πλεονεκτήματα μεγάλων
  - ΗΠΑ, βιομηχανικό δυναμικό και πυρηνικό οπλοστάσιο
  - Σοβιετική Ένωση, δυνατότητα κινητοποίησης λαών και κινημάτων στον κόσμο ολόκληρο.

Μίνιμουμ ευημερίας

- Απαραίτητο για την ειρήνη.
- Αποικιακές υποχρεώσεις: Η Γαλλία και η Αγγλία εμπλέκονται σε αποικιακούς πολέμους, εμφανίζοντας έλλειψη πόρων για την σίτιση των πολιτών τους.
- Αγορά προϊόντων με δελτίο.
- Ένδεια της Νότιας Ιταλίας.
- Τείνει το οικονομικό πρόβλημα να γίνει πολιτικό.

Παρέμβαση Ηνωμένων Πολιτειών

- Δόγμα Τρούμαν
- Εμπεριέχει τον όρο στρατηγική της ανάσχεσης
- Οι ΗΠΑ υποχρεωμένες να παρέμβουν σε κάθε σημείο του πλανήτη όπου απειλείται η πολιτική σταθερότητα των χωρών και των καθεστώτων τους είτε από εσωτερική είτε από εξωτερική επιβουλή.
- Παράδειγμα Ελλάδα – Τουρκία
- Σχέδιο Μάρσαλ
- Εγκατάσταση Ψυχρού Πολέμου.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Γιώργος Μαργαρίτης.
«Εισαγωγή στη Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία. Η μαύρη τρύπα της Ευρώπης
και η προσπάθεια αναπλήρωσής της». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS243/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

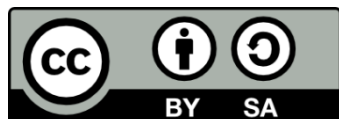

Τέλος 10^{ου} Μαθήματος

Επεξεργασία: Γαβριέλα Λ. Μαζαράκη
Θεσσαλονίκη,
Χειμερινό Εξάμηνο 2013 – 2014

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

